

الفبای تئاتر

نازنین دادور

www.ketab.ir

۱۳۹۰

سرشناسه:	دادور، نازنین، ۱۳۵۶
عنوان و نام پدیدآور:	الغبای نثار/ نازنین دادور
وضعیت نشر:	تهران: افراز، ۱۳۹۰
مشخصات ظاهری:	۴۵۶ ص.
شابک:	۹۷۸-۹۶۶-۲۴۳-۲۳۹-۴
وضعیت فهرست‌نویسی:	فیا
موضوع:	نمایش -- تاریخ
موضوع:	نقد نمایشی
موضوع:	نمایشنامه -- تاریخ و نقد
موضوع:	نمایشنامه
رده‌بندی دیویی:	۷۹۲/۰۹
رده‌بندی کنگره:	PN ۲۱۰۹ / ف۲۳ ۱۳۸۸
شماره کتابشناسی ملی:	۱۹۵۸۶۱۵

انتشارات افراز

ناشر برگزیده‌ی تئاتر و ادبیات نمایشی

دفتر مرکزی و فروش: خیابان فلسطین جنوبی، خیابان وحید نظری، بن‌بست افشار، پلاک ۱، واحد ۵،

تلفن: ۶۶۴۰۱۵۸۵

مرکز پخش: ۶۶۹۷۷۱۶۶

وبسایت و فروشگاه اینترنتی: www.afrazbook.com

E-mail: info@afrazbook.com

الفبای تئاتر

نازنین دادور

نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۰

شمارگان: ۱۱۰۰ نسخه

طراحی جلد: یاسین محمدی / آملیه افراز

لیتوگرافی / چاپ / صحافی: ترنج / تصویر / نگار

قیمت: ۱۰۸۰۰ تومان

تمام حقوق این اثر محفوظ است.

هیچ بخشی از این کتاب، بدون اجازه‌ی مکتوب، قابل تکثیر یا تولید مجدد به هیچ شکلی، از جمله چاپ،

فوتوکپی، انتشار الکترونیکی، فیلم، نمایش و صدا نیست.

این اثر تحت پوشش قانون حمایت از حقوق مؤلفان و مصنفان ایران قرار دارد.

فهرست مطالب

مقدمه.....	۱۳
پیش درآمد.....	۱۵

فصل نخست

نمایش از ابتدا تا اجرا.....	۲۷
-----------------------------	----

بخش نخست

نمایش و نقش عناصر نمایشی.....	۲۹
۱- نمایش و تعریف آن.....	۳۰
الف: نمایش و جامعه ۳۳/ ب - نمایش سیاسی ۳۴/ پ: کاتارسیس ۳۷/ ت: کاتارسیس و گسترده‌های دیگر نمایش ۳۸/ ث: تناظر درمائی ۳۸/ ج: نمایش‌های پیش امروز جهان ۴۰/ چ - نمایش کاغذی ۴۶/ ح - نمایش عروسک ۶۷/ خ- نمایش خیابانی ۷۰/ د- نمایش دیجیتال ۷۱	
۲- نمایشنامه.....	۷۳
الف - تاریخچه نمایشنامه نویسی ۷۵/ ب - نمایشنامه‌خوانی ۸۱/ پ - پی‌رنگ در نمایشنامه ۸۴/ ت- شخصیت‌پردازی در نمایشنامه ۸۸/ ث - اصول نمایشنامه‌نویسی ۹۰/ ج - چگونه نمایشنامه بنویسیم ۹۲/ چ - نمایشنامه رادیویی ۹۴	
۳- کارگردان.....	۹۷
الف - مفهوم سبک در کارگردانی ۹۹/ ب - انواع کارگردان ۱۰۱/ پ- خصوصیات کارگردان ۱۰۲/ ت - گروه کارگردانی ۱۰۳/ ث - مراحل کارگردانی ۱۰۴/ ج - کار عملی کارگردان با بازیگران ۱۰۷/ چ - دراماتورژ ۱۰۹	
۴- بازیگر.....	۱۱۳
الف - ویژگی‌های بازیگر ۱۱۴/ ب - تمرکز در بازیگری ۱۱۵/ پ - آشنایی با حواس پنجگانه ۱۱۹/ ت - شناخت نقش ۱۲۴/ ث - ترفندهایی برای یک اجرای موفق ۱۲۶	

- ۵ - حرکت ۱۲۷
- الف - میزانشن ۱۳۲ / ب - بدن دموکراتیک ۱۳۳ / پ - تمرین های حرکتی ۱۳۴ / ت - پانتومیم ۱۳۷
- ۶ - ریتم ۱۳۹
- انواع ریتم ۱۴۱
- ۷ - رقص ۱۴۳
- الف - زبان شناسی رقص ۱۴۴ / ب - تئاتر - رقص ۱۴۵ / پ - تصویر بدون کلام ۱۴۶
- ۸ - گفتار و بیان ۱۴۷
- صامت ها ۱۵۰ / مصوت ۱۵۱
- ۹ - طراحی صحنه ۱۵۴
- الف - انتزاع گرایی در صحنه آرایشی ۱۵۷ / ب - فضا ۱۵۷ / پ - استانداردهای طراحی آمفی تئاتر ۱۶۰
- ۱۰ - لباس ۱۶۵
- سیر تحول لباس در نمایش ۱۶۶ / کارویژه های لباس در نمایش ۱۷۱
- ۱۱ - نور در نمایش ۱۷۳
- الف - نور در صحنه ۱۷۵ / ب - اصول طراحی نور ۱۷۷ / پ - وظایف طراح نور ۱۷۸
- ۱۲ - گریم در نمایش ۱۸۰
- الف - ماسک ۱۸۱
- ۱۳ - جلوه های صوتی ۱۸۴
- الف - موسیقی ۱۸۵ / ب - موزیکالیت ۱۸۷ / پ - آواز ۱۸۹
- ۱۴ - وسایل صحنه ۱۹۱
- الف - نشانه شناسی وسایل صحنه ۱۹۲
- ۱۵ - تماشاگر ۱۹۳
- الف - انواع تماشاگر ۱۹۷

بخش دوم

- گونه های نمایشی ۲۰۳
- ۱ - تراژدی ۲۰۴
- الف - تعالی قهرمان در تراژدی ۲۰۸

۲- کمدی ۲۱۰

الف - تفاوت های کمدی و تراژدی / ۲۱۲ ب - کمدی ساتیر / ۲۱۳

پ - کمدی قدیم / ۲۱۳ ت - کمدی میانه / ۲۱۳ ث - کمدی نو / ۲۱۳

ج - فابولا آتلانی / ۲۱۴ چ - کمدیادیلارنه یا کمدی ایتالیایی / ۲۱۴

ح - کمدی کتاب مقدس ۲۱۶

۳ - فارس ۲۱۶

الف - چاشنی (Sainete) / ۲۲۰ ب - سوتی ۲۲۰

۴ - ملودرام ۲۲۱

۵ - تراژیکمدی ۲۲۳

بخش سوم

نمایش و انواع آن در ایران ۲۲۵

۱ - نقالی ۲۲۷

۲ - بازی های نمایشی ۲۲۹

۳ - نمایش عروسکی ۲۳۱

الف - خیمه شب بازی ۲۳۴

۴ - تعزیه ۲۴۲

تعزیه نامه ۲۴۳ / موسیقی تعزیه ۲۴۵

۵ - تئاتر معاصر ایران ۲۴۵

الف - تاریخچه ۲۴۵ ب - زنان در تئاتر ایران ۲۶۷

بخش چهارم

سبک های هنری - نمایشی ۲۷۹

۱ - کلاسیسیسم ۲۸۱

الف - تعریف کلاسیسیسم ۲۸۱ ب - اصول و قواعد مکتب

کلاسیک ۲۸۲ پ - قانون وحدت ها ۲۸۵ ت - ماهیت

کلاسیسیسم ۲۸۶ ث - نمونه نمایشنامه در مکتب کلاسیسیسم ۲۸۷

۲ - رمانتیسیسم ۲۸۸

الف - تعریف رمانتیسیسم ۲۸۹ ب - اصول و قواعد

رمانتیسیسم ۲۹۰ پ - موضوع و مضمون آثار رمانتیک ۲۹۲

ت - قالب های رمانتیسیسم ۲۹۲ ث - رمانتیسیسم در تئاتر ۲۹۳

- ج - تفاوت های کلاسیسیسم و رمانتیسیسم در تئاتر ۲۹۴/
- ج - گروتسک ۲۹۴/ ج - نمونه نمایشنامه در مکتب رمانتیسیسم ۲۹۶
- ۳ - رئالیسم ۲۹۷
- الف - تعریف رئالیسم ۲۹۸/ ب - رئالیسم در تئاتر ۲۹۹/ پ - نمونه نمایشنامه در مکتب رئالیسم ۳۰۰
- ۴ - ناتورالیسم ۳۰۱
- الف - تعریف ناتورالیسم ۳۰۱/ ب - مشخصات آثار ناتورالیستی ۳۰۲/ پ - شیوه بررسی از زندگی ۳۰۳/ ت - ناتورالیسم در تئاتر ۳۰۴/ ث - زبان در تئاتر ناتورالیستی ۳۰۵/ ج - رابطه ی ناتورالیسم و رئالیسم ۳۰۵/ چ - نمونه نمایشنامه در مکتب ناتورالیسم ۳۰۷
- ۵ - سمبولیسم ۳۰۸
- الف - تعریف سمبولیسم ۳۰۸/ ب - سمبولیست ها و پیشازان این جنبش ۳۰۹/ پ - اصول و قواعد سمبولیسم ۳۱۰/ ت - سمبولیسم در تئاتر ۳۱۱/ ث - نمونه نمایشنامه در مکتب سمبولیسم ۳۱۳
- ۶ - اکسپرسیونیسم ۳۱۵
- الف - تعریف اکسپرسیونیسم ۳۱۵/ ب - پیشگامان مکتب اکسپرسیونیستی ۳۱۶/ پ - اکسپرسیونیسم در تئاتر ۳۱۷/ ت - نمونه نمایشنامه در مکتب اکسپرسیونیسم ۳۱۹
- ۷ - دادانیسم ۳۲۰
- الف - تعریف دادانیسم ۳۲۰/ ب - ویژگی ها و عقاید دادانیست ها ۳۲۱/ پ - قالب های ادبی و هنری دادانیسم ۳۲۵/ ت - نمونه نمایش در مکتب دادانیسم ۳۲۶
- ۸ - سوررئالیسم ۳۲۶
- الف - تعریف سوررئالیسم ۳۲۶/ ب - تولد و تفکر سوررئالیسم ۳۲۷/ پ - آندره برتون و بیانیه سوررئالیسم ۳۲۸/ ت - نگارش خودکار ۳۲۹/ ث - سوررئالیسم در مقابله با رمانتیسیسم ۳۳۰/ ج - سوررئالیسم در تئاتر ۳۳۱/ چ - نمونه ی نمایشنامه در مکتب سوررئالیسم ۳۳۵
- ۹ - اگزیستانسیالیسم ۳۳۵
- الف - تعریف اگزیستانسیالیسم ۳۳۶/ ب - عقاید اگزیستانسیالیست ها ۳۳۶/ پ - قالب های ادبی ۳۳۸/ ت - نمونه ی نمایشنامه در مکتب اگزیستانسیالیسم ۳۳۹

۱۰ - پست مدرنیسم ۳۴۰

الف - تعریف پست مدرنیسم ۳۴۰ ب - تفاوت های مدرنیسم و

پست مدرنیسم ۳۴۲ پ - ویژگی های مکتب پست مدرنیسم ۳۴۳

ت - شخصیت پست مدرن ۳۴۳ ث - پست مدرنیسم در تئاتر ۳۴۴

ج - نمونه ی نمایشنامه در مکتب پست مدرنیسم ۳۴۸

۱۱ - آوانگاردیسم ۳۵۰

الف - خصوصیات نویسندگان تئاتر آوانگارد قرن بیستم ۳۵۰

ب - خصوصیات تئاتر آوانگارد ۳۵۲ پ - سبک نگارش آرتو ۳۵۴

ت - نمونه ی نمایشنامه در مکتب آوانگاردیسم ۳۵۵

فصل دوم

اجرای همایش و پس از آن ۳۵۹

بخش اول

نقد و تعریف آن ۳۶۱

۱ - تعریف نقد ۳۶۲

الف - گزارش نویسی ۳۶۴ ب - نقد مطبوعاتی ۳۶۴

۲ - منتقد و انواع آن ۳۶۵

بخش دوم

انواع نقد ۳۶۹

۱ - نقد فنی و علمی ۳۷۰

الف - نقد فنی و پایه گذاری آن توسط ارسطو ۳۷۱

۲ - نقد اجتماعی ۳۷۱

الف - چگونگی پیدایش نقد اجتماعی ۳۷۶ ب - عوامل مؤثر در نقد

اجتماعی از دیدگاه هیپولیت ۳۷۶ پ - نقد اجتماعی و ویژگی های

آن ۳۷۸ ت - نقد مارکسیستی ۳۷۹ ث - نقد فمینیستی ۳۸۳ ج - نقد

پسا استعماری ۳۸۶

۳ - نقد تاریخی ۳۸۹

الف - مباحث مورد توجه در نقد تاریخی ۳۹۰

۴- نقد روان‌کاوی ۳۹۲

الف - چگونگی گسترش نقد روان‌کاوی/۳۹۴ ب - شرح نقد روان‌کاوانه با توجه به نظریه کانست/۳۹۵ پ - مطالعه روان‌کاوانه شخصیت‌های نمایشنامه و داستان/۳۹۶ ت - عقده اودیپ/۳۹۷
ث - ایرادهای وارد بر نقد روان‌کاوی/۳۹۸

۵ - نقد اسطوره‌ای ۴۰۰

الف - تعریف اسطوره/۴۰۱ ب - اسطوره شناسی/۴۰۲ پ - رابطه نقد اسطوره شناسی با نقد روان‌کاوی/۴۰۳ ت - نظریه کهن‌الگوها/۴۰۴
ث - ویژگی‌های نقد اسطوره‌ای/۴۰۷ ج - یونگ و نقد اسطوره‌ای/۴۰۸

۶ - نقد نظریه‌ی دریافت ۴۰۹

الف - روان‌شناسی خواننده/۴۱۱ ب - روان‌شناسی نفس از دیدگاه نورمن هالند/۴۱۱ پ - نقد ذهنی و دیدگاه دیوید بلیچ/۴۱۲
ت - هانس رابرت یاس و افق‌های انتظار/۴۱۳ ث - ولفگانگ آیزر و آخرین تجربه خواننده/۴۱۵ ج - ریشه‌های زیبایی‌شناسی دریافت/۴۱۶

۷ - نقد متنی ۴۱۷

الف - نص‌خیز انتقادی متون/۴۱۷ ب - نقد تطبیقی/۴۱۹

بخش سوم

نقد فنی تئاتر ۴۲۱

۱ - چهارده کلید اصلی در نقد تئاتر ۴۲۲

۲ - پرسش‌های نقد ۴۲۳

معیار اول: زیباشناسی/۴۲۴ معیار دوم: عقلی/۴۲۵ معیار سوم: احساسی - عاطفی/۴۲۵ معیار چهارم: معنوی/۴۲۶

۳ - نقد عناصر نمایشی ۴۲۶

الف - نقد نمایشنامه/۴۲۷ ب - نقد کارگردانی/۴۳۱ پ - نقد بازیگری/۴۳۶ ت - نقد طراحی (صحنه - نور - چهره پردازی - لباس)

۴۴۰

فهرست منابع ۴۴۵

منابع از نشریات/۴۴۹ منابع اینترنتی/۴۵۰ منابع خارجی/۴۵۳

مقدمه

تئاتر می‌تواند هر روز، دوره‌ی جدیدی از حیات خود را آغاز کند. این خنثی‌سازی زنده بودن تئاتر و نیز دلیلی بر اجرای زنده آن است. از همین رو با تمام هنرهای ابداعی بشری تفاوت داشته و تا آنجا پیش می‌رود که گاه به مثابه ایدئولوژی و گاه ابزار کارآمد آن در تحولات اجتماعی به ایفای نقش می‌پردازد و برای فرار از محدودیت‌های گناه قانونی، همواره راه‌هایی بداهه‌گویانه را می‌آزماید. شاید برای همین است که در طول این سال‌ها تئاتر جایگاه نقدگونه خود را حفظ کرده، از گشاه پرهیز می‌کند و بازیگرانش همواره نمادی برای جامعه روشن‌فکری محسوب شده و در بزنگاه‌های حساس حتی با نمایش آثار کلاسیک و تکرار گذشته یادآور تألمات روز گردیده و راهکارهایی رو به جلو را ارائه می‌دهد.

در کشور ما تئاتر با فراز و فرودهای متناسب با اوضاع و احوال اجتماعی، سیاسی و اقتصادی مواجه بوده و همواره سر سلسله‌ی نهضت‌های فرهنگی محسوب شده است و تألیفات و ترجمه‌هایی به‌عنوان مرجع و کمک برای تئاتر دوستان در اختیار آن‌ها قرار گرفته است. پیدایش گرایش‌های تخصصی و گسترش حوزه‌های آموزشی، فضای موجود را علمی‌تر و گزینشی‌تر نموده و همین امر سبب می‌شود که اگر چه دسترسی

به موضوعات به هم پیوسته‌ی نمایشی آسان‌تر شود اما کتابی جامع و گزینش شده و آسان‌تر را کمتر بیابیم.

کتاب حاضر تألیف نیست، بلکه حاصل تجربیات، درس نوشته‌ها، آموزه‌های اساتید، گزیده‌گویی‌ها و چینی‌ها از آثار موجود تألیفی و ترجمه‌ای است. در این کتاب سعی بر آن بوده که گام به گام با نمایش زاده شدن را در بستر تاریخ بیازماییم و از تمامی سرچشمه‌های موجود جرعه‌ای بنوشیم و در انتها خود را به محک نقد بسپاریم، محکی که نقطه‌ی تعالی هر نویسنده و بازیگر و کارگردانی است.

در همین جا بر خود واجب دانسته از زحمات کلیه‌ی پژوهندگان، اساتید و مترجمان که از آثارشان چه در قالب جزوه و سخنرانی، چه در قالب کتاب و مقاله و چه در قالب وبلاگ نوشته و روزنوشت‌های اینترنتی بهره‌جسته‌ام و به سبب فرونی آن‌ها به آوردن منابع و نشانی در انتهای کتاب بسنده کرده‌ام تشکر نمایم.

بدیهی است که این اثر می‌توانست پربارتر شود، اما بضاعت‌های زمانی و مکانی نویسنده در چنبره‌ی جنوائیایی به وسعت تئاتر اندک بود و ناسازگاری زمانه، بردباری بیشتری می‌طلبد که اگر به همین اندک هم اکتفا نمی‌شد فردا را نمی‌شد امیدی بود.

نازنین دادور